

Kariérové poradenství jako součást života školy

DANIELA KRAMULOVÁ

Střední školy mají zkušenosti s řadou aktivit, které využívají prvků kariérového poradenství. Mnohým však chybí dostatek informací, co všechno do této oblasti patří a nakolik může být pro žáky přínosná. K tomu přidejme chybějící standardy kvality školního kariérového poradenství a neexistující model jednotného vzdělávání poradců – přesto jde o perspektivní téma, jemuž stojí za to věnovat pozornost.

Profesní orientace a volby povolání se ve školním prostředí tradičně dotýkají průřezová témata Člověk a svět práce či Osobnostní a sociální výchova. Důležitou úlohu v této oblasti jsme zvyklí připisovat výchovnému poradci a v rámci třídnických hodin a kontaktů s rodiči také třídnímu učiteli. Významné přesahy však umožňují odborné předměty, teoretické i praktické – díky exkurzím, odborným praxím a výcvikům na pracovištích zaměstnavatelů či setkávání žáků s odborníky z praxe. Ke kariérovému poradenství (KARIPO) může přispět i český a cizí jazyk, v nichž lze pracovat například s tvorbou životopisů, a prakticky kterýkoli další vyučovací předmět, pokud při výuce využijeme zadání z reálného světa a k jeho řešení metod a technologií užívaných v praxi. Zapomenout bychom neměli ani na různé projekty, na práci s nadanými žáky nebo naopak s těmi, kteří jsou ohroženi předčasným odchodem ze vzdělávání.

Přípravu žáků na budoucí pracovní uplatnění zdaleka nenaplnuje jen předání aktuálních informací z trhu práce – aby byl žák schopen tyto informace vyhodnotit, sám je aktivně hledat, orientovat se v nich a rozhodovat se, potřebuje být vybaven patřičnými odbornými i sociálními kompetencemi, měl by znát svůj potenciál, vědět, že ho může dál rozvíjet a že tento celoživotní rozvoj má smysl. Šíře a celostní pojetí přípravy žáků na svět práce, množství lidí i aktivit, které do něj ve škole vstupují či vstupovat mohou, jsou důvodem, proč se v posledních letech hovoří o potřebě podpořit ve školách kariérové poradenství a svěřit ho do rukou odborníka, kariérového poradce, který se zároveň stane koordinátorem veškerého dění, které se ve škole v této oblasti odehrává.

V projektu podpory krajského akčního plánování (P-KAP) tvoří rozvoj kariérového poradenství včetně prevence předčasných odchodů ze vzdělávání jednu ze stěžejních obsahových oblastí. Školy v současné době narážejí při rozvoji KARIPO na skutečnost, že pozice kariérového poradce není dosud legislativně ukotvena, chybí standardy kvality profese kariérového poradce ve škole, současné vzdělávání poradců s 24hodinovou dotací v rámci DVPP je nedostatečné (odpovídající rozsah vzdělání by měl být minimálně

100 hodin) a ani vysoké školy dosud cíleně pedagogické pracovníky v oblasti KARIPO nepřipravují. I přes tyto bariéry stojí za to KARIPO ve školách rozvíjet. Kariérového poradce lze např. začlenit jako dalšího odborníka do školního poradenského pracoviště, financování této pozice je aktuálně možné tzv. šablonami.

KARIPO jako součást akčního plánování školy

Při rozhodování o obsazení pozice kariérového poradce ve škole může být praktické vystoupit ze stereotypního uvažování, že jedinou možností je doplnění úvazku výchovnému poradci a obecně že KARIPO ve škole může dělat jedinec pedagog. Jako funkční se naopak začíná ukazovat model, kdy je poradce jako hybatel a koordinátor aktivit nepedagogický pracovník, působící v rámci menších úvazků třeba i na více školách. V řadě konkrétních činností (zejména zaměřených na práci se žáky při poznávání vlastních silných a slabých stránek či profesní diagnostice) je naopak vhodnější, když kariérový poradce není zároveň poradcem výchovným, který může být v myslích žáků spojený s „řešením průšvihů“. Ostatně i pro samotného výchovného poradce či jiného pedagoga školy může být náročné zachovat si při KARIPO nestranný přístup, když zná řadu detailů z žákovy studijní, osobní a rodinné historie. Samotný fakt, že KARIPO je pro učitele jen určitou doplňkovou povinností k jeho hlavní činnosti, mnohde způsobuje, že se škola KARIPO nevěnuje v dostatečné šíři, hloubce a časové kapacitě.

Kariéroví poradci přicházející z odlišného prostředí mohou někdy nabídnout jiný úhel pohledu na oblasti, které si škola s KARIPO nespojuje, například využití systematické a soustavné spolupráce s bývalými úspěšnými absolventy. V některých školách zatím evidují jen počty přijatých absolventů k vysokoškolskému studiu. V odborných školách pedagogové spolupracují při zajišťování praxí s bývalými absolventy zaměstnanými ve spolupracujících firmách, ale cílený, plánovaný přesah do oblasti KARIPO neprobíhá. Podobné to bývá u exkurzí – pokud jsou vnímány především jako

příspěvek k rozvoji odborného vzdělávání, škola nevyužívá možností, jež tento nástroj přináší kariérovému poradenství – při akcentování jiných prvků spojených s návštěvou reálného pracoviště.

Zajímavé zkušenosti z praxe

SOŠ pro administrativu EU v Praze – Horních Počernicích se snaží cíleně provazovat odborné praxe a stáže žáků s cíli kariérového poradenství. Škola standardně vysílá žáky na šestitýdenní odbornou praxi na pracoviště v Praze a okolí nebo žáci vyjíždějí do zahraničí. Letos poprvé absolvují více než tříměsíční stáž v Irsku. Přínos delších praxí považuje zástupkyně ředitele Ing. Petra Bilá za významný i proto, že umožňují hlubší a reálnější vzhled do firemního prostředí, do poznání různých forem organizace práce a firemní kultury, pracovních návyků a vztahů na pracovišti, umožňuje též orientaci na zahraničním trhu práce.

„Kariérovému poradenství se věnujeme systematicky, v souladu se strategií školního akčního plánu,“ říká kariérová poradkyně SOŠ a SOU Neratovice Mgr. Iveta Trhoňová. „Při rozboru statistických dat školy jsme se pozastavili nad narůstajícím počtem žáků, kteří předčasně odcházejí ze vzdělávání. Stáli jsme před výzvou, která má význam nejen z hlediska školy, ale především z pohledu kariérního rozvoje nastupující generace.“ Jako klíčové si ve škole vyhodnotili tři fáze, jimž věnují pozornost v průběhu celého studia: předcházení předčasným odchodům, řešení rizik, která k nim vedou, a pokud by rizika nastala, hledání účinných opatření.

K první fázi patří úzká spolupráce se základními školami v regionu a důkladné seznamování jejich žáků s náplní oborů, které SOŠ a SOU nabízí. „Tím se snažíme předcházet zklamání žáků z nevhodně zvoleného oboru,“ dodává Trhoňová. Nepodceňují ani adaptační proces žáků prvních ročníků (budování klimatu třídy, témata jako význam vzdělání a posilování osobní odpovědnosti). „Žákům nabízíme i častější konzultace ve školním poradenském pracovišti. Dále průběžně monitorujeme prospěch žáků a klademe důraz na individuální komunikaci. Poznáváme i jejich rodinné zázemí. Zvláštní pozornost věnujeme žákům z málo funkčních rodin. Těm žákům, které se nepodaří motivovat, aby studium dokončili, pomáháme hledat méně náročný obor a poskytujeme poradenství v případě, že o další studium nemají zájem. Vysvětlujeme jim právní aspekty různých řešení, význam komunikace s úřadem práce, náležitosti pracovní smlouvy a podobně,“ dodává kariérová poradkyně.

Gymnázium a SOŠ dr. V. Šmejkalů v Ústí nad Labem identifikovala v analýze potřeb jako problém uplatňování žáků na trhu práce, především v oblasti sebe prezentace a prosazení se s ohledem na nabyté vědomosti a dovednosti. Proto se rozhodli, jak vysvětluje zástupkyně ředitele Mgr. Dita Henzlová, vést žáky již od počátků studia k vytváření profesního portfolia absolventa, do něhož průběžně zpracovávají a shromažďují potřebné dokumenty: personální písemnosti (strukturovaný životopis v českém i cizím jazyce, Europass – životopis, jazyková doložka, mobilita, motivační dopis aj. jsou zařazeny do učebního plánu), vysvědčení, osvědčení, čestná uznání, diplomy, školou potvrzené přehledy praxí včetně hodnocení zaměstnavatelem, reference (doporučení vyhotovená učiteli, nadřízenými na brigádě, při dobrovolnické činnosti aj.), pracovní smlouvy, dohody, platový výměr a další dokumenty, které žáci považují za důležité (zdravotní osvědčení, kopie řidičského průkazu, přehled seminárních prací, prací SOČ...). V závěru studia žáci vytvářejí vlastní profesní videovizitku, učí se formulovat sebehodnocení a ve vytipovaných odborných předmětech probíhá praktická výuka na téma pracovní pohovor (od inzerátu, motivačního dopisu až k pohovoru či assessment centru), na jejíž přípravě se podíleli odborníci z praxe. Zájemci si mohou zkusit též fiktivní přijímací pohovory, které probíhají pod vedením spolupracujících personalistů v prostředí mimo školu, které odpovídá podmínkám praxe.

Kariérové poradenství má značný potenciál stát se běžnou součástí života školy. V rámci projektu podpory krajského akčního plánování chceme nabídnout – s plným respektem k rozdílným prioritám a rozhodnutím jednotlivých aktérů – podporu formou informací, vzdělávání, poskytováním konzultací a samozřejmě také inspirací formou zajímavých příkladů z praxe.

Článek vznikl s využitím SWOT analýzy a pojetí oblasti KARIPO v projektu P-KAP zpracovaných garanty této intervence a příklady inspirativní praxe škol zapojených v krajském akčním plánování.

PhDr. Daniela Kramulová,
publicistka projektu P-KAP, Národní
ústav pro vzdělávání

